

Reïncarnatie en christendom

Verschenen in *Centraal Weekblad* 28 februari 1992, 5

Riemer Roukema

In 149 voor Christus zette de Romeinse overste Publius Cornelius Scipio met zijn leger voet aan wal in Africa, het huidige Tunesië, om de stad Carthago te veroveren. Hij kreeg daar een droom waarin de overleden opperbevelhebber Africanus hem verscheen. Deze voorspelde hem dat hij Carthago over twee jaar zou verwoesten en dat zijn verdere militaire loopbaan zeer voorspoedig zou zijn. Hij verzekerde hem dat mensen zoals hij, die hun vaderland trouw hebben gediend, op een plaats in de hemel mogen rekenen en zich daar kunnen verheugen in eeuwig leven. Ja, zij die uit de gevangenis van dit lichaam zijn ontsnapt, aldus Africanus, die leven pas echt, en het leven op aarde is eigenlijk de dood. Wanneer je op aarde de opdracht jegens het vaderland, die God je heeft toebedeeld, trouw hebt vervuld, zal je ziel bij de sterren in de Melkweg wonen, zo ging de droom verder. Het menselijk lichaam is dan wel sterfelijk, maar de ziel van een mens is onsterfelijk, is zelfs god. Het gaat er in dit leven om, zoveel mogelijk los te komen van het lichaam en zich al op het hemelse te richten.

Vonken van God

Deze droom heeft de Romeinse redenaar Cicero omstreeks het jaar 50 voor Christus beschreven. Hij geeft een goed beeld van de geloofsvoorstellingen van een Romein in die tijd. We zien hoe er werd gedacht over de vraag: waar dient dit leven toe? En waar ga ik heen na de dood?

In de eeuwen hierna, toen ook het christendom opkwam, hebben velen die zelfde vragen gesteld; vragen waarop christenen hun eigen antwoorden hadden. Waar komen wij vandaan? Hoe moeten wij leven? Waar is echte vrede te vinden? Wat komt er na de dood? Eeuwenlang hebben het christelijk geloof en andere godsdiensten met elkaar geconcurrerd. Voor zover men van het evangelie van Jezus Christus gehoord had, was lang niet iedereen bereid, dat te aanvaarden.

Volgens een oude mythe stamde de mens in zijn oorsprong af van de allerhoogste God. In het begin zijn vonken van God terecht gekomen in de materie op aarde. Die vonken zijn de zielen die zijn gevallen in de vergankelijke lichamen van mensen en dieren. Het werd beschouwd als een groot raadsel, waarom de zielen aan een bestaan op aarde de voorkeur hebben gegeven boven een bestaan in de hemelse heerlijkheid.

Deze mythe was in die eeuwen vrij bekend. Nauwkeurig gaven sommige filosofen (uit de school van Plato) aan, hoe de ziel uit begeerte naar het lagere leven op aarde uit de hemel naar beneden gevallen was. Zij had alle stadia tussen hemel en aarde doorlopen en het was haar opdracht, de weg terug omhoog te vinden. Gewoonlijk had een ziel meer dan één leven nodig om definitief van de materie los te komen. Het geloof in reïncarnatie was toen vrij gangbaar.

Gnostiek en christelijk geloof

Een stroming uit die eerste eeuwen van de jaartelling leerde, dat *onwetendheid* over je afkomst de grootste zonde van de mens was. Om verlost te worden moest je weten, dus je bewust worden, dat je ziel eigenlijk van goddelijke, hemelse oorsprong is. Het zou gaan om die diep ervaren kennis. Kennis is in het Grieks *gnosis*. Daarom wordt deze stroming *gnostiek* genoemd. Volgens de gnostiek is de ziel ontheemd, in ballingschap, en moet zij weer heimwee krijgen naar haar oorsprong en daarheen teruggeroepen worden. Ook werd wel gezegd, dat de ziel in duisternis leeft en in het licht moet worden geroepen. Of: zij is dood, en moet weer levend worden.

Soms doet deze taal denken aan het Nieuwe Testament. Dat is dan ook in die zelfde tijd en

wereld geschreven. Velen zochten toen naar vrede en verlossing, en ze gebruikten woorden die ons uit het christelijk geloof bekend zijn. Maar gaat het dan ook om het zelfde?

Er zijn gnostici (aanhangers van de gnostiek) geweest, die de woorden en de persoon van Jezus hebben gebruikt om daarmee hun gnostische leer te formuleren. Jezus was dan de verlosser uit de hemel, die de ware kennis bracht. En er zijn christenen geweest, die het evangelie hebben verwoord in filosofische en gnostische termen. In het grensgebied tussen christendom en gnostiek was er dus enige toenadering, maar de verschillen tussen de geloofssystemen bleven groot. Christenen beleden Jezus als de eniggeboren Zoon van God, die echt mens was geworden, en die met zijn dood en opstanding de verlossing van zonde en dood had gebracht. Het was nodig, in Hem te *geloven*. Het vertrouwen van Jezus opent de weg naar het Koninkrijk van God. Het leven op aarde werd volstrekt serieus genomen als een gave van God. Dat is wat anders dan dat je ten diepste je bewust moet worden (*gnosis*), dat je ziel goddelijk is en na vele levens het verachtelijke aardse lichaam achter zich kan laten en de weg omhoog naar de hemel kan terugvinden. Oppervlakkig gezien lijken christelijk geloof en gnostiek misschien op elkaar, maar bij nadere beschouwing verschilt de inhoud nogal.

Reïncarnatie?

Ik haal deze botsing uit de oude geschiedenis op, omdat vandaag de dag iets soortgelijks lijkt plaats te vinden. De gnostische richtingen van destijds zijn in Europa de eeuwen door een religieuze onderstroom gebleven. In onze eeuw winnen denkbepelden die gnostiek aandoen weer aan populariteit. Mensen die in de christelijke kerk teleurgesteld zijn, of daarvan allang vervreemd waren, worden enthousiast over de mogelijkheden van geestelijke bewustwording. Kom je in één leven niet tot je geestelijke bestemming, dan kun je in een volgend leven verder verlost worden van wat je bezwaart. Het geloof in reïncarnatie lijkt velen te bekoren. Er wordt gesproken van een nieuw tijdperk (*New Age*), genoemd naar het sterrenbeeld Waterman of Aquarius.

De aanleiding tot dit artikel is een boek van Stephen Lampe, *Reïncarnatie en christendom*, uitgegeven door Ankh-Hermes in Deventer. De schrijver is duidelijk gegrepen door die voorstellingen uit de oudheid, dat de ziel al een lange afdaling uit de hogere sferen in de geestelijke wereld achter zich heeft, voor zij is aangekomen in de grofstoffelijke wereld en in een menselijk of dierlijk lichaam incarneert (vlees wordt). Hij gelooft dat een ziel of geest een lichaam uitkiest halverwege de zwangerschap. Een edele geest zal incarneren in een gezin van edele mensen. Maar een zwakke ziel kan zich aangetrokken voelen tot een moeder die drugs gebruikt. Als het kind gehandicapt geboren wordt, kan het dat te danken hebben aan een vorig leven! Wat in een vroeger leven gezaaid is, zul je in een later leven ook maaien. Lampe ziet in reïncarnatie een bewijs van de rechtvaardigheid en liefde van God.

Het is ongelooflijk hoe stellig de schrijver hierin is. Wat ik echter veel kwalijker vindt, is dat hij zijn ideeën probeert terug te lezen in de Bijbel. Zijn methode is, dat hij losse bijbelteksten behandelt, waarin hij het geloof in reïncarnatie inleest, maar zonder dat hij zich afvraagt of zijn uitleg in het verband van de Bijbel past. Mattheüs zou hebben geloofd dat Johannes de Doper een reïncarnatie van Elia was; ook de tekst dat God 'de misdaad der vaders bezoekt aan de kinderen' verklaart Lampe middels reïncarnatie, enzovoorts. Het boek wemelt van feitelijke onjuistheden over de Bijbel. Hij hekelt de kerkelijke leiders, die de christenen afhouden van zelfstandige meningsvorming en hen binden aan oude dogma's.

Spiritualiteit

In die beweging van een 'nieuw tijdperk' worden ook wel evenwichtiger en serieuzere standpunten ingenomen. Er zijn christenen die wel blij zijn met de nieuwe aandacht voor spiritualiteit die met 'New Age' opkomt. Na een periode van materialisme en secularisatie zou er nu weer meer ruimte zijn voor geestelijke zaken. Zelf kan ik daarbij niet vergeten, dat in die

oude wereld waarin het geloof in Jezus Christus zich heeft baan gebroken, spiritualiteit schering en inslag was. Zowat iedereen geloofde wel ergens in, in goden of in één god, in de goddelijke afkomst van de ziel en in haar hemelse bestemming, of in de kracht van geestelijke bewustwording. Toch hebben christenen toen niet gezegd: 'het komt allemaal eigenlijk op het zelfde neer', want zo was het niet. Geestelijke bewustwording: heel goed, maar in welke richting? Kan schuld ook vergeven worden, of moet je die in verscheidene levens uitboeten, omdat de rechtvaardigheid dat eist? Waar blijft de ontferming van de Schepper over al die zoekende zielen?

In het koninkrijk van God, dat Jezus predikte en waarvoor Hij zijn leven heeft gegeven, is er aandacht voor de ziel van de mens, voor zijn geestelijke nood, maar ook voor zijn materiële bestaan. Een belangrijk verschil tussen zo'n boek van Lampe en het evangelie is, dat bij Lampe God ver weg blijft ('buiten de schepping' schrijft hij zelfs), terwijl het evangelie ons voorhoudt dat God ons opzoekt en ons leven deelt tot in de dood. Ik beseft dat deze taal niet ieder zal aanspreken, maar laat niemand zeggen dat die verschillende geloofsvisies eigenlijk op het zelfde neerkomen. Zo zijn ook pogingen om reïncarnatie in te passen in het christelijk geloof tot mislukken gedoemd, omdat de mensvisie anders is en omdat God anders is.